

PASAULINIS TURIZMO ETIKOS KODEKSAS

Priimtas pagal rezoliuciją A/RES/406(XIII) 13-ojoje PTO Generalinėje asamblėjoje (Santjagas, Čilė, 1999 m. rugsėjo 27 – spalio 1 d.).

PREAMBULĖ

Mes, Pasaulio turizmo organizacijos (PTO) nariai, pasaulio turizmo pramonės atstovai, šalių, teritorijų, įmonių, institucijų ir įstaigų delegatai, susirinkę į Generalinę asamblėją Čilėje, Santjage, 1999-ųjų metų spalio 1 dieną,

dar kartą patvirtindami tikslus, numatytus Pasaulio turizmo organizacijos Įstatų 3 straipsnyje, ir suprasdami „sprendžiamąjį ir centrinį“ šios Organizacijos vaidmenį, kaip pripažinta Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos, skatinant ir plėtojant turizmą, taip prisidedant prie ekonominės plėtros, tarptautinio supratimo, taikos, klestėjimo ir visuotinės pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms bei jų laikymosi, nepaisant rasės, lyties, kalbos ar religijos,

tvirtai tikėdami, kad turizmas, darydamas poveikį tiesioginiams ir spontaniškiems kontaktams tarp skirtingų kultūrų ir gyvenimo būdo žmonių, reprezentuoja gyvybiškai svarbų veiksnį, siekiant taikos, ir yra draugystės bei supratimo tarp pasaulio tautų faktorius,

laikydami principų, subalansuotai suderinančių aplinkosaugą, ekonominę plėtrą ir kovą su skurdu, suformuluotų Jungtinių Tautų Pasaulio viršūnių susitikime dėl Žemės apsaugos Rio de Žaneire 1992 m. ir išreikštų Darbotvarkėje 21, priimtoje ta proga,

atsižvelgdami į greitą ir toliau vykstantį turizmo, skirtą laisvalaikiui, verslui, kultūrai, religiniams ar sveikatos tikslams, veiklos augimą, tiek ir praeityje, tiek ir numatomą ateityje, atsižvelgdami į stiprų to augimo teigiamą ir neigiamą poveikį išvykimo ir priimančiųjų šalių aplinkai, ekonomikai bei visuomenei, vietinėms bendruomenėms ir vietos gyventojams, taip pat ir tarptautiniams santykiams bei prekybai,

siekdami skatinti atsakingą, subalansuotą ir visuotinai prieinamą turizmą, pagal visų asmenų teisę savo laisvą laiką skirti pomėgiams ar kelionėms, atsižvelgiant į visų tautų visuomenės pasirinkimus,

tačiau įsitikinę, kad pasaulinė turizmo pramonė apskritai gali daug laimėti, veikdama aplinkoje, palankioje rinkos ekonomikai, privačiam verslui ir laisvajai prekybai bei padedančioje optimizuoti savo naudingą poveikį gerovės ir užimtumo kūrimui,

taip pat tvirtai įsitikinę, kad tuo atveju, jeigu laikomasi tam tikrų principų ir taisyklių, atsakingas ir subalansuotas turizmas jokiu būdu nėra nesuderinamas su didėjančiu sąlygų, reglamentuojančių prekybą paslaugomis, liberalizavimu, kurio globojamos įmonės veikia šiame sektoriuje, ir kad šiame sektoriuje yra įmanoma suderinti ekonomiką ir ekologiją, aplinką ir plėtrą, atvirumą tarptautinei prekybai ir socialinio bei kultūrinio identiteto išsaugojimą,

atsižvelgdami į tai, kad šiuo požiūriu visi turizmo plėtros dalyviai – valstybinės, regioninės ir vietinės administracijos, įmonės, verslo asociacijos, sektoriuje dirbantys žmonės, nevyriausybinės organizacijos ir įvairios institucijos, priklausančios turizmo pramonei, taip pat priimančiosios bendruomenės, žiniasklaida ir patys turistai turi skirtingas, tačiau tarpusavyje susijusias pareigas individualioje ir visuomeninėje turizmo plėtroje ir jų individualių teisių bei pareigų nustatymas prisidės, siekiant šio tikslo,

įsipareigoję, laikydamiesi tikslų, kurių siekia pati PTO nuo tada, kai 1997 m. Generalinėje asamblėjoje Stambule buvo priimta rezoliucija 364(XII), skatinti nuoširdžią turizmo plėtroje dalyvaujančių viešųjų ir privačiųjų asmenų partnerystę ir norėdami matyti, kaip ji perauga į santykius tarp išvykimo ir priimančiųjų šalių bei jų turizmo pramonių,

laikydami Manilos deklaracijų dėl Pasaulio turizmo (1980 m.) ir dėl Socialinio turizmo poveikio (1997 m.), taip pat Turizmo teisių bilio ir Turisto kodekso, priimto Sofijoje 1985 m., globojant PTO,

tačiau tikėdami, kad šie dokumentai turėtų būti papildyti tarpusavyje susijusių principų rinkiniu, skirtu jų aiškinimui bei taikymui, ir kurio pagalba dvidešimt pirmojo amžiaus priešaušryje savo elgesį turėtų modeliuoti turizmo plėtroje dalyvaujantys asmenys,

naudodami šiame dokumente klasifikacijas ir apibrėžimus, taikomus kelionėms, ir ypač sąvokas „lankytojas“, „turistas“ bei „turizmas“, kaip priimta Otavos tarptautinės konferencijos, vykusios 1991 m. birželio 24–28 d., ir kaip patvirtinta 1993 m. Jungtinių Tautų Statistikos komisijos dvidešimt septintojoje sesijoje,

Remdamiesi šiais dokumentais:

- Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kuri priimta 1948 m. gruodžio 11 d.;
- Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktu, kuris priimtas 1966 m. gruodžio 16 d.;
- Tarptautiniu pilietinių ir politinių teisių paktu, kuris priimtas 1966 m. gruodžio 16 d.;
- Varšuvos konvencija dėl pervežimų oru, kuri priimta 1929 m. spalio 12 d.;
- Čikagos tarptautinės civilinės aviacijos konvencija, kuri priimta 1944 m. gruodžio 7 d., bei susijusiomis Tokijo, Hagos ir Monrealio konvencijomis;
- Konvencija dėl muitinių įrangos turizmui, kuri priimta 1954 m. liepos 4 d., ir jos Protokolu;
- Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija, kuri priimta 1972 m. lapkričio 23 d.;
- Manilos deklaracija dėl Pasaulio turizmo, kuri priimta 1980 m. spalio 10 d.;
- Vaiko teisių konvencija, kuri priimta 1989 m. lapkričio 20 d.;
- Buenos Airėse vykusios devintosios PTO Generalinės asamblėjos rezoliucija, susijusia su kelionių palengvinimu ir turistų sauga bei saugumu, kuri priimta 1991 m. spalio 4 d.;

- Rio de Žaneiro Aplinkos ir plėtros deklaracija, kuri priimta 1992 m. birželio 13d.;
- Bendruoju susitarimu dėl prekybos paslaugomis, kuris priimtas 1994 m. balandžio 15 d.
- Biologinės įvairovės konvencija, kuri priimta 1995 m. vasario 6 d.;
- Kaire vykusios vienuoliktosios PTO Generalinės asamblėjos rezoliucija dėl organizuoto sekso turizmo prevencijos, kuri priimta 1995 m. spalio 22 d.;
- Stokholmo deklaracija prieš komercinį seksualinį vaikų išnaudojimą, kuri priimta 1996 m. rugpjūčio 28 d.;
- Manilos deklaracija dėl turizmo socialinio poveikio, kuri priimta 1997 m. gegužės 22 d.;
- Konvencijomis ir rekomendacijomis, priimtomis Tarptautinės darbo organizacijos šiose srityse: kolektyvinių konvencijų, priverstinio ir vaikų darbo draudimo, vietos gyventojų teisių gynimo ir vienodo požiūrio bei nediskriminavimo darbo vietoje;

patvirtiname teisę į turizmą ir turistų judėjimo laisvę,

pareiškiame norą skatinti teisingą, atsakingą ir subalansuotą pasaulio turizmo tvarką, kuria atviros ir liberalizuotos tarptautinės ekonomikos sąlygomis naudosis visi visuomenės sektoriai, ir

šiuo tikslu iškilmingai priimame *Pasaulinio turizmo etikos kodekso principus.*

1 straipsnis

Turizmo įnašas, siekiant abipusio supratimo ir pagarbos tarp tautų bei visuomenių

1. Bendrų visai žmonijai etinių vertybių supratimas bei propagavimas, tolerantiškai ir su pagarba atsižvelgiant į skirtingus religinius, filosofinius bei moralinius įsitikinimus, yra atsakingo turizmo pagrindas bei pasekmė; turizmo plėtroje dalyvaujantys asmenys bei patys turistai turėtų laikytis visiems žmonėms, taip pat ir mažumoms bei vietos gyventojams būdingų socialinių ir kultūrinių tradicijų bei nusistovėjusios tvarkos, ir pripažinti jų vertę;

2. Turizmo veikla turėtų būti vykdoma, atsižvelgiant į priimančiajam regionui ar šaliai būdingus bruožus bei tradicijas ir paisant jų įstatymų, nusistovėjusios tvarkos bei papročių;

3. Priimančiosios bendruomenės kartu su vietiniais specialistais turėtų susipažinti su juos aplankančiais turistais bei juos gerbti, taip pat domėtis jų gyvenimo būdu, pomėgiais bei lūkesčiais; išsilavinimas bei mokymai, skiriami specialistams, yra svarbūs, siekiant svetingo priėmimo;

4. Valdžios institucijos turi pasirūpinti turistų ir lankytojų bei jų daiktų saugumu; ypatingas dėmesys turi būti skiriamas užsienio turistų saugumui, turint omenyje galimą ypatingą jų pažeidžiamumą; valdžios institucijos turėtų sudaryti sąlygas konkrečių informavimo, prevencijos, saugumo, draudimo ir pagalbos priemonių, atitinkančių turistų ir lankytojų poreikius, įvedimui; bet kokie turistų ar turizmo pramonėje dirbančių žmonių užpuolimai, pagrobimai, pasikėsinimai ar grasinimai jiems, taip pat tyčinis turizmo priemonių ir įrangos bei kultūros ar gamtos paveldo elementų niokojimas turėtų būti griežtai smerkiamas ir baudžiamas pagal šalyje galiojančius įstatymus;

5. Keliaudami turistai ir lankytojai neturėtų vykdyti kriminalinių nusikaltimų ar veiksmų, laikomų nusikalstamais pagal šalies, kurioje lankomasi, įstatymus, taip pat jie turėtų vengti elgesio, įžeidžiančio ar žalojančio vietinius gyventojus arba galinčio pakenkti vietinei aplinkai; jie turėtų susilaikyti nuo uždraustų narkotinių medžiagų, ginklų, antikvarinių daiktų, saugomų rūšių ir pavojingų ar pagal šalies nuostatus draudžiamų produktų bei medžiagų gabenimo;

6. Turistai ir lankytojai yra atsakingi už tai, kad dar prieš išvykdami susipažintų su planuojamų aplankyti šalių ypatybėmis; jie privalo žinoti apie riziką sveikatai ir saugumui, susijusią su kelionėmis į neįprastinę aplinką, bei elgtis taip, kad ta rizika sumažėtų;

2 straipsnis

Turizmas kaip priemonė, siekiant asmeninio ir kolektyvinio pasitenkinimo

1. Turizmas yra veikla, dažniausiai siejama su poilsiu ir pramogomis, sportu ir galimybe naudotis kultūra bei gamta, todėl ji turi būti planuojama ir vykdoma kaip privilegijuota asmeninio ir kolektyvinio pasitenkinimo forma; jeigu vykdomas be išankstinio nusistatymo, turizmas yra nepakeičiamas savišvietos ir abipusės tolerancijos veiksnys, padedantis pažinti teisėtus skirtumus tarp tautų ir kultūrų bei jų įvairovę;

2. Turizmo veikla turėtų gerbti vyrų ir moterų lygybę; ji turėtų propaguoti žmogaus teises ir ypač labiausiai pažeidžiamų grupių (pvz.: vaikų, pagyvenusių žmonių, žmonių su negalia, etninių mažumų, vietos gyventojų) asmens teises;

3. Bet koks žmogaus išnaudojimas, pavyzdžiui, seksualinis, ypač vaikų, prieštarauja pagrindiniams turizmo tikslams ir paneigia pačią turizmo sąvoką; aktyviai kovai su šiuo reiškiniu, pasinaudojant tarptautine teise, turėtų susivienyti visos suinteresuotos šalys, o baudmės turėtų būti skiriamos nenuolaidžiau, pagal įstatymus, galiojančius aplankytose šalyse ir tose valstybėse, iš kurių kilę nusikalstamos veiklos vykdytojai, net jeigu ta veikla buvo padaryta jiems esant užsienyje;

4. Ypač naudingos ir skatintinos turizmo rūšys yra kelionės, susijusios su religija, sveikata, išsilavinimu bei kultūriniais ar kalbiniais mainais;

5. Taip pat turėtų būti skatinamas mokymo programų, skirtų turistinių mainų vertėms, jų ekonominei, socialinei ir kultūrinei naudai bei rizikai, įvedimas;

3 straipsnis

Turizmas – subalansuotos plėtros faktorius

1. Visi turizmo plėtroje dalyvaujantys asmenys turėtų saugoti natūralią aplinką, kartu siekdami tvirtos, nuolatinės ir subalansuotos ekonominės plėtros, susietos su dabarties ir ateities kartu poreikių bei troškimų nešališku patenkinimu;

2. Visoms turizmo plėtros rūšims, prisidedančioms prie retų ir vertingų išteklių, ypač vandens ir energijos, išsaugojimo, taip pat kiek įmanoma vengiančioms atliekų gamybos, turėtų būti teikiamas prioritetas bei paskatinimas iš nacionalinės, regioninės bei vietos valdžios institucijų;

3. Turėtų būti siekiama turistų ir lankytojų srauto, ypač kylančio dėl mokamų atostogų ir mokyklinių atostogų, tolygesnio paskirstymo laiko ir erdvės atžvilgiu, taip pat ir kuo tolygesnio atostogų paskirstymo, nes tai padėtų sumažinti turizmo veiklos poveikį aplinkai ir padidinti jos naudingą poveikį turizmo pramonei ir vietinei ekonomikai;

4. Turizmo infrastruktūra turėtų būti sukurta, o turizmo veikla turėtų būti planuojama taip, kad būtų apsaugotas gamtos paveldas, sudarytas iš ekosistemų ir biologinės įvairovės, bei išsaugotos nykstančios laukinės gamtos rūšys; turizmo plėtros dalyviai, o ypač specialistai turėtų sutikti su jų veiklos apribojimais ar suvaržymais, jeigu ta veikla yra vykdoma ypač pažeidžiamose srityse: dykumų, poliariniuose ar aukštų kalnų regionuose, pajūrio srityse, atogrąžų miškuose ar pelkėse, kur palanku steigti gamtos rezervatus ar saugomas teritorijas;

5. Pripažįstama, kad gamtinis turizmas ir ekoturizmas ypač prisideda prie turizmo reputacijos turtinimo ir kėlimo, jeigu yra gerbiamas gamtos paveldas bei vietiniai gyventojai ir yra veikiamas, atsižvelgiant į tų teritorijų pralaidumą;

4 straipsnis

Turizmas naudojasi žmonijos kultūros paveldu ir prisideda prie jo didinimo

1. Turizmo ištekliai priklauso bendram žmonijos paveldui; bendruomenės, kurių teritorijose tie ištekliai yra, turi išskirtines teises bei pareigas jų atžvilgiu;

2. Turizmo politika ir veikla turi būti vykdomos, gerbiant meninį, archeologinį ir kultūros paveldą, jį apsaugant bei perduodant ateities kartoms; ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas paminklų, šventyklų bei muziejų, taip pat istorinių bei archeologinių vietovių, atvirų turistams, išsaugojimui ir atnaujinimui; turėtų būti skatinama galimybė viešai naudotis privatiems asmenims priklausančia kultūrine nuosavybe ir paminklais, atsižvelgiant į savininkų teises, taip pat galimybė lankytis pastatuose, skirtuose religijų reikmėms, nepažeidžiant įprastinių religinių apeigų;

3. Lėšos, gaunamos iš apsilankymų kultūrinėse vietose ar paminkluose, turėtų būti bent iš dalies panaudojamos to paveldo priežiūrai, saugojimui, gerinimui bei puošimui;

4. Turizmo veikla turėtų būti planuojama taip, kad tradiciniai kultūros produktai, amatai ir folkloras išliktų bei klestėtų, o ne prastėtų ar taptų standartizuoti;

5 straipsnis

Turizmas – pelninga veikla priimančiosioms šalims ir bendruomenėms

1. Vietiniai gyventojai turėtų prisijungti prie turizmo veiklos ir lygiomis teisėmis dalyvauti, paskirstant tos veiklos kuriamą ekonominį, socialinį ir kultūrinį pelną, o ypač kuriant dėl to atsirandančias tiesiogines ar netiesiogines darbo vietas;

2. Turizmo politika turėtų būti taikoma taip, kad padėtų kelti aplankytų regionų gyventojų pragyvenimo lygį bei padėtų patenkinti jų poreikius; projektavimas ir architektūrinis požiūris į turistinių poilsiaviečių bei būstų eksploatavimą turėtų siekti kiek įmanoma daugiau integruoti juos į vietinę ekonominę bei socialinę struktūrą; tuo atveju, kai sugebėjimai yra vienodi, pirmenybė turėtų būti teikiama vietinei darbo jėgai;

3. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas specifinėms problemoms, kylančioms pajūrio srityse bei salų teritorijose, taip pat pažeidžiamuose kaimų ar kalnų regionuose, kur turizmas dažnai reiškia retą plėtros galimybę, nepaisant to, kad tradicinė ūkinė veikla pradeda nykti;

4. Turizmo specialistai, ypač investuotojai, veikiami valdžios institucijų nustatytų taisyklių, turėtų atlikti tyrimus apie tai, kaip jų plėtros projektai paveiks aplinką ir gamtą ; taip pat jie turėtų pateikti aiškią ir objektyvią informaciją apie savo ateities programas ir numatomą jų poveikį bei skatinti dialogą šiais klausimais su suinteresuotais gyventojais;

6 straipsnis

Turizmo plėtros dalyvių įsipareigojimai

1. Turizmo specialistai įsipareigoja pateikti turistams objektyvią ir neklaidinančią informaciją apie kelionės maršrutą, taip pat kelionės, svetingumo ir viešnagės sąlygas; jie turėtų užtikrinti, kad klientams yra lengvai suprantami sutartyje esantys punktai apie kelionės pobūdį, kainą ir paslaugų kokybę, kurią jie įsipareigoja suteikti, bei kompensaciją, kurią jie turėtų sumokėti, vienašalio sutarties nutraukimo iš jų pusės atveju;

2. Turizmo specialistai tiek, kiek tai nuo jų priklauso, turėtų būti suinteresuoti bendradarbiauti su valdžios institucijomis, siekiant jų paslaugomis besinaudojančių žmonių apsaugos ir saugumo, nelaimingų atsitikimų prevencijos, sveikatos apsaugos ir maisto saugos; taip pat jie turėtų užtikrinti tinkamų draudimo ir paramos sistemų egzistavimą; jie turėtų sutikti su šalies nuostatuose numatytais įsipareigojimais ir sumokėti tinkamas kompensacijas tuo atveju, jeigu nesilaikytų sutartinių įsipareigojimų;

3. Turizmo specialistai tiek, kiek tai nuo jų priklauso, turėtų prisidėti prie kultūrinio ir dvasinio turistų pasitenkinimo bei sudaryti jiems sąlygas kelionių metu praktikuoti savo religijas;

4. Išvykimo ir atvykimo šalių valdžios institucijos, bendradarbiaudamos su suinteresuotais specialistais bei jų asociacijomis, turėtų užtikrinti, kad egzistuoja mechanizmai, skirti turistų repatriacijai kelionės organizatoriaus bankroto atveju;

5. Vyriausybės turi teisę bei pareigą, ypač krizės atveju, informuoti savo tautiečius apie sudėtingas sąlygas ar netgi pavojus, su kuriais jie gali susidurti kelionės užsienyje metu; pateikti tokią informaciją, nekenkiant priimančiųjų šalių turizmo pramonei ar savo šalies kelionių organizatorių interesams, yra jų pareiga; todėl kelionių rekomendacijų turinys turėtų būti iš

anksto aptariamas su priimančiųjų šalių valdžios organais ir su suinteresuotais specialistais; parengtos rekomendacijos turėtų griežtai atitikti situaciją, su kuriomis susiduriama, sunkumus ir turėtų būti pritaikomos toms geografinėms sritims, kuriose kilo pavojus; tokios patariamojo pobūdžio rekomendacijos turėtų būti patikslintos arba atšauktos, kai tik išsivysto normali padėtis;

6. Spauda, ir ypač specializuota kelioninė spauda, bei kitos informavimo priemonės, apimančios modernias elektronines komunikacijos priemones, turėtų pateikti sąžiningą ir subalansuotą informaciją apie įvykius, galinčius daryti poveikį turistų srautui; taip pat jie turėtų teikti tikslią ir patikimą informaciją turizmo paslaugų vartotojams; naujosios komunikacijos ir elektroninės komercijos technologijos taip pat turėtų būti plėtojamos ir naudojamos šiam tikslui; žiniasklaida jokių būdu negali propaguoti sekso turizmo;

7 straipsnis

Teisė į turizmą

1. Viso pasaulio gyventojai turi vienodą teisę tiesiogiai ir asmeniškai atrasti bei naudotis planetos ištekliais; vis didėjantis dalyvavimas nacionaliniame ir tarptautiniame turizme turėtų būti laikomas viena geriausių subalansuoto laisvalaikio augimo išraiškų, ir jam neturėtų būti kliudoma;

2. Visuotinė teisė į turizmą turi būti laikoma teisės į poilsį ir laisvalaikį padariniu, įskaitant Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 24 straipsnio ir Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto 7.d straipsnio garantuojamą pagrįstą darbo valandų ribojimą ir periodišką mokamas atostogas;

3. Socialinis turizmas ir ypač asociacinis turizmas, sudarantis sąlygas plačiai paplitusiai galimybei naudotis laisvalaikiu, kelionėmis ir atostogomis, turėtų būti plėtojamas padedant valdžios institucijoms;

4. Šeimyninis, jaunimo, studentų ir pagyvenusių žmonių bei žmonių su negalia turizmas turėtų būti skatinamas, ir jam turėtų būti sudaromos sąlygos;

8 straipsnis

Turisto judėjimo laisvė

1. Pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 13 straipsnį, taip pat pagal tarptautinę teisę ir šalies įstatymus turistai ir lankytojai turėtų naudotis judėjimo laisve savo šalyse bei keliaujant iš vienos šalies į kitą; jiems turėtų būti prieinamos tranzito ir apsistojimo vietos, taip pat turistinės ir kultūrinės vietos, neapsunkinant jų perdėtais formalumais ir jų nediskriminuojant;

2. Turistai ir lankytojai turėtų gauti galimybę naudotis visomis prieinamomis vidinės ir išorinės komunikacijos formomis; vietinės administracinės, teisinės ir sveikatos priežiūros paslaugos jiems turėtų būti greitai ir lengvai prieinamos; pagal galiojančias diplomatinės konvencijas jie turi gauti galimybę laisvai susisiekti su savo kilmės šalies konsuliniais pareigūnais;

3. Turistai ir lankytojai, kaip ir aplankytos šalies piliečiai, turėtų naudotis tokiomis pat teisėmis, užtikrinančiomis asmens duomenų ir su jais susijusios informacijos, ypač kai ji yra laikoma elektroniniu būdu, konfidencialumą;

4. Administracinės procedūros, susijusios su sienų perėjimo tvarka ir esančios valstybių kompetencijoje ar egzistuojančios dėl tarptautinių susitarimų, pvz.: vizos, sveikatos ir muitinės formalumai, turėtų būti pritaikyti, kiek įmanoma, siekiant maksimaliai palengvinti keliavimo laisvę ir plačiai paplitusį naudojimąsi tarptautiniu turizmu; turėtų būti skatinami susitarimai tarp šalių grupių, padėsiantys suderinti ir supaprastinti šias procedūras;

5. Jeigu šalies, iš kurios atvyksta keliautojai, ekonominė situacija leidžia, keliautojai turėtų gauti galimybę kelionėms reikalingus pinigus išsikeisti į konvertuojamą valiutą;

9 straipsnis

Turizmo pramonės darbuotojų ir verslininkų teisės

1. Pagrindinės žmonių, dirbančių turizmo pramonėje ir susijusiose srityse savisamdos būdu arba gaunančių atlyginimą, teisės turi būti užtikrinamos, prižiūrint jų kilmės ir priimančiųjų šalių

nacionalinėms ir vietinėms administracijoms, atsižvelgus į specifinius suvaržymus, susijusius su jų veiklos sezoniškumu, pasauliniu jų pramonės mastu ir lankstumu, kurio reikalauja jų darbo pobūdis;

2. Žmonės, dirbantys turizmo pramonėje bei susijusiose srityse ir gaunantys atlyginimą kaip samdomi darbuotojai arba dirbantys savisamdos būdu, turi teisę ir pareigą įgyti tinkamą pirminį ir tęstinį išsilavinimą; jiems turėtų būti suteikta tinkama socialinė apsauga; darbo nesaugumas turėtų būti sumažintas iki minimumo; sezoniniams darbuotojams, dirbantiems turizmo pramonėje, turėtų būti suteiktas specifinis statusas, ypač rūpinantis jų socialine gerove;

3. Bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, turintis reikalingų įgūdžių bei sugebėjimų, turėtų gauti teisę vykdyti profesinę veiklą turizmo srityje pagal šalyje veikiančius įstatymus; verslininkai ir investuotojai, ypač veikiantys smulkiųjų ir vidutinių įmonių srityje, turėtų gauti teisę laisvai naudotis turizmo sektoriumi su minimaliais teisiniais ar administraciniais apribojimais;

4. Mainai, skirti pasikeitimui patirtimi, ir siūlomi vadovams ir darbuotojams, gaunantiems atlyginimą arba ne, dirbantiems skirtingose šalyse, prisideda prie pasaulio turizmo pramonės plėtros skatinimo; tokiai veiklai turėtų būti sudaromos sąlygos, laikantis nacionalinių įstatymų ir tarptautinių konvencijų;

5. Turizmo pramonėje veikiančios tarptautinio verslo įmonės, kaip nepakeičiamas solidarumo faktorius tarptautinių mainų plėtroje, neturėtų naudotis užimamomis dominuojančiomis pozicijomis; jos turėtų stengtis netapti įrankiu, kuriuo priimančiosioms bendruomenėms dirbtinai būtų primetami kultūriniai ir socialiniai modeliai; mainais už investavimo ir prekybos laisvę, kuri turėtų būti pilnai pripažįstama, jos turėtų įsitraukti į vietinę plėtrą ir stengtis nesumažinti savo įnašo į šalių, kuriose yra įsikūrusios, ekonomiką;

6. Partnerystė ir harmoningų santykių tarp išvykimo ir priimančiųjų šalių įmonių sukūrimas prisideda prie subalansuotos turizmo plėtros ir prie turizmo augimo duodamos naudos nešališko paskirstymo;

10 straipsnis

Pasaulinio turizmo etikos kodekso principų įgyvendinimas

1. Viešieji ir privatieji asmenys, dalyvaujantys turizmo plėtroje, turėtų bendradarbiauti, įgyvendindami šiuos principus, bei stebėti jų taikymo efektyvumą;
2. Turizmo plėtros dalyviai turėtų pripažinti tarptautinių institucijų, tarp kurių PTO užima svarbiausią vietą, ir nevyriausybinių organizacijų, veikiančių turizmo propagavimo ir plėtros, žmogaus teisių apsaugos, aplinkos ar sveikatos srityse, atsižvelgiant į bendruosius tarptautinės teisės principus, vaidmenį;
3. Tie patys dalyviai turėtų parodyti ketinimus perduoti ginčų, kylančių dėl Pasaulinio turizmo etikos kodekso taikymo ir aiškinimo, sprendimą nešališkai trečiajai institucijai – Pasauliniam turizmo etikos komitetui.

PASAULIO TURIZMO ORGANIZACIJA

yra vienintelė tarpvyriausybė organizacija, veikianti kaip pasaulinis turizmo politikos ir klausimų forumas. Šios organizacijos narėmis yra 146 valstybės ir regionai, ji taip pat vienija 350 prisijungusių narių iš viešojo ir privataus sektoriaus. PTO misija – propaguoti ir plėtoti turizmą kaip svarbią priemonę, skatinant tarptautinę taiką ir supratimą, ekonominę plėtrą ir tarptautinę prekybą

INTERNETE: www.world-tourism.org